

Kritik mot Omsorgsnämnden i Södertälje kommun för felaktig hantering av frågor om godmanskap och fullmakt; även fråga om myndigheters anlåtande av tolk

Beslutet i korthet: I ärendet aktualiseras frågor om en god mans möjligheter att genom en fullmakt låta någon annan person tillvarata huvudmannens intressen. I beslutet konstateras att ett uppdrag som god man alltid är knutet till en viss person som har att utföra de uppgifter som ställföreträdarskapet innebär. Uppdraget är därmed personligt, och den som förordnas som god man har ansvaret för att huvudmannens behov och intressen tillgodoses. En förordnad god man anses därför inte genom t.ex. en fullmakt kunna överlåta det övergripande ansvaret för ställföreträdarskapet på någon annan. Det hindrar dock inte att en god man som anser sig sakna tillräcklig kunskap eller erfarenhet för att tillgodose sin huvudmans intressen i en viss angelägenhet har möjlighet att anlita någon att företräda honom eller henne. Den gode mannens förordnande utgör i sådana fall den yttersta gränsen för vilken behörighet som kan ges till den utomstående personen i fullmakten.

I beslutet kritiseras omsorgsnämnden för att ha hanterat frågor om godmanskap och fullmakter på ett felaktigt sätt. I beslutet behandlas också frågan om myndigheters anlåtande av tolk.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 1 december 2014 framförde advokaten AA klagomål mot Omsorgsnämnden i Södertälje kommun och uppgav bl.a. följande:

Hon är ombud för BB som är beviljad personlig assistans. I samband med en omprövning av de beviljade insatserna genomfördes den 4 november 2014 ett utredningsmöte hemma hos BB. Närvarande vid mötet var hon själv, BB, BB:s personliga assistent och LSS-handläggaren CC. Under mötet uppstod en situation som LSS-handläggaren tolkade som att den personliga assistenten bättre begrep arabiska än svenska. Handläggaren övergick därefter till att ställa frågor till och samtala med assistenten på arabiska, trots att de övriga närvarande inte talar eller förstår det språket. Efter mötet uppgav assistenten att hennes arabiska språkkunskaper är enormt begränsade och att hon därför inte hade förstått vad LSS-handläggaren sagt samt att situationen dessutom varit sådan att hon inte heller hade förstått vad handläggaren sagt när han talade

svenska. De frågor som LSS-handläggaren ställde till assistenten rörde BB:s livssituation och hjälpbehov. Dessa omständigheter är av en sådan vikt för utredningen att det är av avgörande betydelse att samtliga parter förstår vad som sägs. Vid myndighetsutövning bör en handläggare inte använda något annat språk än svenska, och om det finns språkmässiga brister bör en tolk alltid anlitas. Även efter mötet har LSS-handläggaren försvårat för henne att tillvarata sin klients intressen genom att begära in handlingar direkt från BB:s gode man och vid förfrågan vägra att ge henne information om vilka handlingar som hade efterfrågats.

Till sin anmälan bifogade AA utskrift av en konversation som förts via e-post mellan LSS-handläggaren CC och henne själv.

Utredning

JO begärde att Omsorgsnämnden i Södertälje kommun skulle yttra sig över vad AA hade anfört i sin anmälan.

I sitt remissvar den 2 januari 2015 anförde nämnden bl.a. följande:

Ärendets händelseförlopp

Närvarande på mötet den 4 november 2014: BB (sökanden), DD (BB:s syster och även assistent), EE (också assistent), advokaten AA och LSS-handläggaren CC. Frånvarande är BB gode man och FF från Trea assistans och hemtjänst AB.

BB har lite svårigheter att kommunicera och vad LSS-handläggaren uppfattar så förstår BB svenska bättre än sitt modersmål som är assyriska. DD pratar svenska och assyriska samt lite arabiska.

I början av mötet försäkrar advokaten att hon har fullmakt att företräda BB i olika ärenden och säger att fullmakten finns hos myndigheten för äldre och personer med funktionsnedsättning. LSS-handläggaren har inga synpunkter på det och inleder mötet. Syftet med mötet är att följa upp insatsen och göra en rutinmässig bedömning av hjälpbehovet.

[...]

LSS-handläggaren ställer en fråga om förflyttning och LSS-handläggaren märkte att BB assistent DD inte har förstått vad som menas med frågan. Advokaten och LSS-handläggaren försöker förklara tre gånger på svenska men hon förstår inte. Då frågar LSS-handläggaren om det är okej att ta det på arabiska och frågar advokaten om hon förstår arabiska. Advokaten säger att hon inte förstår så mycket och hon har ingenting emot att LSS-handläggaren förklarar frågan på arabiska. Sedan fortsätter samtalet på svenska.

[...]

God man och fullmakt till juridiskt ombud

LSS-handläggaren har efter mötet undersökt fullmakten som advokaten AA har lämnat in sedan tidigare. Nämndens bedömning är att fullmakten inte kan godkännas därför att:

- Fullmakten är daterad oktober 2012 d.v.s. för gammal
- Fullmakten är generellt skriven
- Fullmakten inte är tydligt avgränsad och omfattar inte en specifik sak/fråga

- Fullmakten gäller inte utredningsförfarandet

Det som står i fullmakten handlar om att advokaten ska företräda gode mannen och inte BB. BB har via överförmyndaren fått en person i form av god man som ska vara hennes företrädare i kontakten med bland annat myndigheter.

Nämnden anser att utredningsmötet inte skulle genomförts utan god mans närvaro.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Godmanskap och fullmakter

Jag har i ett annat beslut denna dag (i ärende med dnr 6948-2014) anfört följande i fråga om godmanskap och fullmakter:

Ett uppdrag som god man är alltid knutet till en viss person som har att utföra de uppgifter som ställföreträdarskapet innebär. Uppdraget är med andra ord personligt och den som förordnas som god man har ansvaret för att huvudmannens behov och intressen tillgodoses. En förordnad god man anses därför inte genom t.ex. en fullmakt kunna låta någon annan person ta över det övergripande ansvaret för ställföreträdarskapet. Det hindrar dock inte att en god man som anser sig sakna tillräcklig kunskap eller erfarenhet för att kunna tillgodose sin huvudmans intressen i en viss angelägenhet har möjlighet att anlita någon att företräda honom eller henne (jfr JO:s inspektionsprotokoll, dnr 5719-2010, s. 7-8). Den gode mannens förordnande utgör i sådana fall den yttersta gränsen för vilken behörighet som kan ges till den utomstående personen i fullmakten. Om det står i förordnandet att den gode mannen ska bevaka huvudmannens rätt och förvalta hans eller hennes egendom betyder det att den gode mannen kan företräda sin huvudman i angelägenheter som t.ex. rör den enskildes rätt till sociala förmåner. Den gode mannen kan därmed även överlåta på någon annan att tillgodose huvudmannens intressen i dessa frågor. En förutsättning för detta är dock, i enlighet med vad som ovan angetts, att fullmakten begränsas till att avse en viss angelägenhet, t.ex. ett ärende hos en myndighet. Den gode mannen anses på så vis inte ha överlåtit sitt övergripande ansvar som god man för den enskilde på ombudet. Om en god man har utfärdat en giltig fullmakt för någon annan att företräda honom eller henne för huvudmannens räkning innebär det i praktiken att det är ombudet som myndigheten ska ha både skriftliga och muntliga kontakter med under handläggningen. Det hindrar emellertid inte att det ur servicesynpunkt ibland kan vara lämpligt att myndigheten också skickar material för kännedom till den gode mannen eller huvudmannen. För att den som anlitar ett ombud ska vara hjälpt av det i praktiken är det viktigt att fullmakter respekteras. Om ett ombud som har fullmakt inte får del av handlingar eller annat material kan det leda till rättsförlust för den enskilde.

För det fall en myndighet finner att ett ombud bör styrka sin behörighet med en fullmakt ska den uppmana ombudet att göra det. Myndigheten bör samtidigt göra klart för ombudet att dennes talan kan komma att avvisas om fullmakten inte kommer in. Om en myndighet bedömer att en befintlig fullmakt inte längre kan godtas bör myndigheten på motsvarande sätt underrätta fullmaktsgivaren och ombudet om detta samt redovisa skälen för sitt ställningstagande. Av allmänna rättsgrundsatser anses vidare följa att berörda parter i sådana fall måste beredas en möjlighet att rätta eventuella formella brister.

Av utredningen i detta ärende framgår att BB:s gode man hade lämnat fullmakt åt advokaten AA att bl.a. företräda henne inför kommunen i frågor om sociala insatser så som personlig assistans och assistansersättning. I sitt yttrande till JO

uppgger myndigheten att LSS-handläggaren undersökte fullmakten efter utredningsmötet och att nämndens bedömning är att det finns flera skäl till att den inte kan godtas. Nämnden poängterar vidare att ”fullmakten handlar om att advokaten ska företräda gode mannen och inte BB”.

Huruvida nämndens ställningstagande till den ifrågavarande fullmaktens giltighet är korrekt eller inte är en sådan bedömningsfråga som JO brukar vara återhållsam med att uttala sig om. Jag finner ingen anledning att i detta ärende frångå denna princip. För tydlighets skull vill jag dock påpeka att en god man, under de förutsättningar som jag ovan redogjort för, kan utfärda en fullmakt för någon annan att företräda honom eller henne för huvudmannens räkning och att det i en sådan situation är tillräckligt att den gode mannen undertecknar fullmakten. Däremot bör det naturligtvis framgå av fullmakten vem huvudmannen är.

När det gäller den formella hanteringen av saken konstaterar jag att myndigheten borde ha underrättat AA om den ansåg att hennes fullmakt inte längre kunde godtas. Såvitt framkommit har något sådant besked inte lämnats till henne under handläggningens gång. När det gäller den faktiska hanteringen av saken kan i stället konstateras att myndigheten har tillåtit AA att agera i ärendet som om fullmakten godtagits fram till dess att handläggaren valt att begära in vissa kompletteringar direkt från den gode mannen utan att informera AA.

Utredningen i ärendet tyder på att det finns en generell osäkerhet hos nämnden om hur myndigheten ska förfara i de fall en god man anlitar ett ombud för att tillgodose sin huvudmans intressen. Som jag redogjort för tidigare i detta beslut ska myndigheter i de ärenden där det finns ett ombud med fullmakt i första hand vända sig till ombudet. Om en god man har utfärdat en giltig fullmakt för någon annan att företräda honom eller henne för huvudmannens räkning innebär det således i praktiken att det är ombudet som myndigheten ska ha både skriftliga och muntliga kontakter med under handläggningen. Under förutsättning att en giltig fullmakt fanns blir min slutsats därför att nämnden skulle ha begärt in kompletteringarna från AA eller i vart fall informerat henne om sin åtgärd.

Nämnden förtjänar kritik för den felaktiga handläggningen.

Jag har i beslut denna dag konstaterat att omsorgsnämnden har hanterat frågor om godmanskap och fullmakter felaktigt i ytterligare två ärenden (dnr 6825-2014 och 6948-2014). Utredningen i ärendena visar att det finns allmänna kunskapsbrister hos förvaltningen. Jag noterar att omsorgsnämnden vid tidpunkten för sitt yttrande till JO i ärende med dnr 6948-2014 avsåg att genomföra vissa utbildningsinsatser och utgår från att dessa nu har fullföljts och fått avsedd effekt.

Anlitande av tolk

Av 8 § förvaltningslagen (1986:223) framgår att en myndighet som har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad vid behov bör anlita tolk.

Bestämmelsen gäller alla ärenden och är alltså inte inskränkt till ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild. Däremot förutsätter bestämmelsen att myndigheten prövar om det finns något verkligt behov av att anlita tolk i det enskilda fallet. Något slentrianmässigt anlitande av tolk ger bestämmelsen således inte stöd för. Behovet av tolk ska i stället bedömas objektivt från fall till fall. Vid bedömningen kan, förutom den enskildes språkkunskaper, ärendets art, ärendets betydelse för den enskilde och de språkkunskaper som myndighetens egen personal har eller som den enskildes ombud eller biträde har beaktas. Kan angelägenheten inte klaras upp utan stöd av tolk, bör som regel tolk anlitas. Till skillnad från många andra regler i förvaltningslagen innehåller bestämmelsen ordet ”bör” och inte ”ska”. Den innebär alltså inget absolut krav på att en tolk alltid ska anlitas ens i de situationer där ett behov av tolkning bedömts föreligga (se Hellners m.fl., Förvaltningslagen med kommentarer, 3 u. 2010, s. 108 f.).

Som jag berört ovan har myndigheten haft att på egen hand bedöma frågan om behovet av tolk inför utredningsmötet den 4 november 2014. Huruvida det var rätt eller fel av myndigheten att inte anlita en extern tolk till det aktuella tillfället är en sådan bedömningsfråga som jag inte uttalar mig om. Av utredningen går det inte heller att få någon närmare klarhet i vilka frågor som handläggaren ställde till assistenten, hur väl assistenten förstod och kunde besvara frågorna eller i vilken utsträckning samtalet fördes på arabiska eftersom uppgifterna om detta går isär. Det är naturligtvis inte tillfredsställande om AA upplevde att hennes och BB:s delaktighet i utredningsmötet försvårades av att handläggaren ställde frågor till och samtalade med assistenten på ett språk som de inte behärskar. Omständigheterna är dock inte sådana att handläggarens agerande i denna del ger anledning till någon kritik från min sida.

Ärendet avslutas.